

menším prokvašení má pivo sice menší obsah alkoholu, ale zase plnější, tzv. chlebovitou, chuť. Přepočítání mezi obsahem alkoholu a stupňovitostí je proto jen velice přibližný. Pro český typický světlý ležák platilo, že obsahoval 4 váhová procenta (neboli 5 % objemových), což odpovídá 12 °Bg podle Ballingova systému či systému Plato nebo stupňovitosti 1048 podle britského systému, tedy 12 % podle naší normy, která platila do roku 1997. Vyhláška číslo 335 z roku 1997 však zrušila toto tradiční závazné označení piva podle stupňů. Piva byla rozdělena na výčepní a ležáky, přičemž desítka, tedy pivo výčepní, nemusí obsahovat 10 % chuťových látek, ale jen 8–10 %. Dvanáctka, podle vyhlášky ležák, nemusí obsahovat 12 %, ale případně jen 11 % těchto pro pivo důležitých látek.

Spotřebitel tak nemá možnost zjistit, co pije, zatímco pivovary ušetří na surovinách i spotřební dani. Důsledkem této vyhlášky je fakt, že řada pivovarů svá piva více prokvašuje na úkor plné chuti, aby byl na etiketě uveden co nejvyšší obsah alkoholu. Vznikla tím tzv. euro-piva. Náhodnému konzumentovi je to však jedno a „fajnšmekr“ si své kvalitní pivo i v současné bohaté nabídce dokáže najít.

F a

DUBSKÝ

stroje a techn. potřeby
pro pivovary a sladovny
SMOLA - OLEJE - TUKY

dodá

**VŠE,
CO
SOUVISÍ
S
DOBRÝM
MOKEM**

PRAHA II,
Telegramy: Strojedubský
Praha
Dumír Praha

LIPOVÁ 20
Telef. 207-31

PIVOVÁRKY A PIVOVARY NA ÚZEMÍ VELKÉ PRAHY

AKCIOVÝ PAROSTROJNÍ PIVOVAR A SLADOVNA V NUSLÍCH U PRAHY – původní pivovar v Nuslích je připomínán už v 16. století. Závod, jehož budovy se dosud zachovaly v Bělehradské ulici (čp. 13/7), má počátek v letech 1694 až 1734. Později přešel z majetku hraběte Jana Josefa z Vrtby na kníže-

Nuselský pivovar na počátku 20. století (sbírka Romana Kučery)
...a v listopadu 2002 (foto autor)

te Jindřicha Pavla z Mansfeldu a v roce 1795 na knížete Paara, držitele Vršovic. Společně s Nuslemi pak měnil majitele, až jej roku 1857 získala pivovarská rodina Waldsteinů. Na konci 19. století již pivovar vařil 90 000 hl piva ročně, a řadil se tak svým výstavem na přední místo v rámci pozdější pražské aglomerace. Průmyslová výroba zlatistého moku na břehu Botiče naplno vypukla v roce 1897, kdy se pivovar stal vlastnictvím akciové společnosti a nesl název Akciový parostrojní pivovar a sladovna v Nuslích u Prahy.

Historicky prvním předsedou správní rady akciové společnosti Nuselského pivovaru se stal centrální ředitel Pražské úvěrní banky J. Veselý. Druhým předsedou správní rady, a to po dlouhých dvacet pět let, byl Leo Peterka, který zemřel v roce 1939. Pivovar pod jeho vedením přečkal první světovou válku a v meziválečném období jej Peterka dovedl mezi špičku našich průmyslových pivovarů. Dalším předsedou správní rady se stal generální ředitel Křižíkových závodů ing. dr. Risinger, který povolal do pivovaru přední odborníky z Plzně. V sezoně 1929–30 dosáhl roční výstav 90 000 hl piva.

Během druhé světové války (v roce 1942) byl provoz zastaven a pivovar obsazen německou brannou mocí. Po osvobození se výroba piva obnovila a pěnivý nápoj se zde vařil až do roku 1960. V roce 1947 činil roční výstav (od března roku 1946) 43 273 hl piva. Sládkem Akciového pivovaru Praha-Nusle byl v té době Jaroslav Průcha, předsedou akciové společnosti Josef Křepela a ředitelem pivovaru Karel Krpálek. Velké oblibě se mezi znalci těšil tmavý Prelát (14°), který se čepoval i u sv. Tomáše na Malé Straně a po ukončení výroby v Nuslích se vařil v Braníku. Chutnala i tmavá desítka, o níž dobový tisk napsal: „Zvláště dámský svět tomuto tmavému nektaru holduje, ačkoliv i sportovci jej vyhledávají jako nápoj posilující tělesnou zdatnost a nervy uklidňující.“

V roce 1958 Nuselský pivovar přešel pod Pražské pivovary, n. p. Roční výstav v padesátých letech kolísal mezi 65 000–70 000 hl piva. V příjemném prostředí pivovarské zahrady se tehdy pravidelně pořádaly i taneční zábavy. V roce 1960 byl však pivovar uzavřen a v provozu zůstala pouze sladovna, v níž se vedle sladu

připravovaly ještě sladové výtažky. Téhož roku se do prostor pivovaru nastěhovaly vinařské závody a pivovarská zahrada se roku 1972 proměnila přenesením kompletní restaurace z brněnského výstaviště ve slovenskou kolibu U pastýřky.

O některých osobnostech tohoto pivovaru jsme se již zmínili, připomeňme však jména dalších odborníků, kteří se svou prací přičinili o věhlas nuselského piva. Jmenujme v první řadě Františka Tesaře staršího, který byl v letech 1881–1901 sládkem, do roku 1907 vrchním sládkem a současně i ředitelem pivovaru. V letech 1901–03 převzal funkci sládky jeho syn František. Mezi sládky bychom zde našli ing. Bedřicha Drchkovského, Jana Kubáska, Maxmiliána Skálu, ing. Františka Viktora Konečného či Josefa Páru. O Josefu Párovi se říká, že si zakládal na tradiční staročeské výrobě piva.

Pivovar stojí v Nuslích dosud, jen technologické zařízení bylo odstraněno a sklepy místo sudů obsahovaly v posledních letech mohutné tanky – nádrže z nereza-vějící oceli, ve kterých se dalo uskladnit až pět milionů litrů vína. Pro chátrající objekty se hledal vhodný investor, ale všechny pokusy o oživení impozantních staveb dosud skončily na nekompromisním stanovisku památkářů.

AKCIONÁŘSKÝ PIVOVAR NA SMÍCHOVĚ viz STAROPRAMEN

ANGLICKÝ PIVOVAR – nedlouho poté, co libeňský zámecký pivovar ztratil po zrušení propinačního práva své výsadní postavení, byl založen v Libni ještě druhý pivovar, „nový“, kterému bylo přiděleno čp. 63 v dnešní ulici U Libeňského pivovaru. Stál na místě bývalé Gottlasovy kartounky. Přestavba kartounky se uskutečnila v letech 1872–74. Roku 1872 byla kartounka adaptována na sladovnu a v roce 1873 byla přistavěna humna.

Nejrozsáhlejší výstavba proběhla roku 1874. Toho roku nechal Albert Goldfinger vybudovat dle plánů stavitele Jana Jelínka pivní sklepy, spilky, lednice, humna, sklady, kotelnu, strojovnu, konírnu pro deset koní a obytnou budovu, ale i bednářnu a byt pro bednáře a domovníka. Albertu Goldfingerovi však patřil nový pivovar jen do roku 1875. Tehdy jej získal Emanuel Kallberg a jeho synové a od nich roku 1880 Karel Knobloch. Ten nechal roku 1885 vybudovat místním stavi-

Anglický pivovar se nacházel v idylickém prostředí nezastavěné Libně.
(sbírka Romana Kučery)

Torzo Anglického pivovaru vpravo, vlevo bývalá továrna na nábytek
firmy Jirásko (foto autor)

telem Václavem Pískem chlév a následujícího roku stáje. Po jeho smrti v roce 1888 se stal nakrátko dalším majitelem Raimund Kubík a roku 1889 anglická akciová společnost The Bohemian Breweries Ltd. Prague, jež pivovar zmodernizovala a rozšířila. Společnosti patřil nejen „nový“ libeňský pivovar, ale také pivovary U Štajgrů v Praze na Novém Městě a v Práci u Záběhlic – dnes část Prahy 10.

Společnost zpočátku prosperovala, když roční výstav dosahoval až 70 000 hl piva a libeňský pivovar se zařadil mezi první dvacítku českých pivovarů. Angličané nechali v roce 1890 přestavět strojovnu a kotelnu, přistavěli skladové sklepy a novou varnu. Práce provedla firma J. Rosenberg inž. pro stavby průmyslové, spec. pivovary z Královských Vinohrad. Tehdejším ředitelem pivovaru byl sládek František Ronz, který nechal roku 1892 postavit dům s výčepem a velkým hostincem (nyní restaurace U sokola, čp. 369). Roku 1891 byly ještě vybudovány stavitelem Františkem Schläfferem ležákové sklepy s kapacitou 3 000 hl piva, velká varna, lednice a místnost pro vystavování piva. Generálním ředitelem anglické akciové společnosti byl Alexander Wentworth Forbes. Moderní pivovar byl opatřen dvěma parními stroji o síle 58 koní a zaměstnával 56 dělníků. Sládkem byl František Camplík, nadsladovným Jan Voráč, podstarším Josef Šíl a sklepmistrem Antonín Bouček. Kapacita varny se zvýšila přestavbou na 120 hektolitřů.

Přes počáteční rozmach se anglická firma dostala do značných finančních těžkostí. V letech 1898–99 musela zrušit nebo prodat dva své pivovary a v roce 1906, po prodeji posledního pivovaru, jímž byl právě ten v Libně, zanikla. Libeňský pivovar od ní zakoupil Josef Kornfeld a přejmenoval jej na První parostrojný pivovar v Praze VIII. To však již libeňský pivovar ztrácel rozpínavostí holešovického pivovaru dříve nabyté pozice a roční výstav klesl na 43 000 hl, z čehož nejvíce (30 608 hl) bylo desetistupňového piva a nejméně (119,5 hl) dvanáctistupňového piva. Pivovar však vařil i pivo 11° a 13°.

Po první světové válce byl sice pivovar opět nákladně modernizován, a přestože nová varna dosahovala varu 160 hl, roční výroba stále klesala. Po Kornfeldově smrti roku 1919 připadl pivovar vdově Olze, která ho vlastnila až do roku 1928, kdy byl zrušen. V části pivovaru zřídila nábytkářská firma Jirásko, která sem přeložila živnost z Břevnova, své provozy, a tím přispěla k likvidaci některých budov. Jiráskovu továrnu postavil v letech 1929–30 ing. František Havlena.

Zchátralé budovy byly již zbořeny. Sladovna, patřící tehdy firmě Leopold Schmied a spol., pracovala do prvních let okupace a pak rovněž zanikla. Firma přeměnila parní provoz sladovny na elektrický a vedle sladu zde vyráběla i obilnou kávu. Druhá část, přistavěná anglickou společností – proto se jí také říkalo „anglický pivovar“ –, sloužila nadále jako Bednářova parní mlékárna (čp. 1499) a chemické laboratoře. Část sladovny spolu se solitérním továrním komínem stojí dosud v dnešní ulici Kotlaska.

BENEDIKTINSKÉ ARCIOPATSTVÍ SV. MARKÉTY viz BŘEVNOV

BOHEMIAN HOP STORE – na Ovocném trhu čp. 577/8 provozovala ve druhé polovině devadesátých let 20. století restaurační minipivovar akciová společnost

Bohemian Hop Store. Pivovar i s restaurací byl zavřen v září 1999. Hostinec zde býval již kolem roku 1840, často navštěvovaný herci z nedalekého Stavovského, nyní Tylova divadla.

BRANDEJSŮV STATEK – v Suchdole ve Dvorské ulici čp. 1 stojí Brandejsův statek. Nejstarší zpráva dokládá, že přibližně na místě dnešního statku existovalo sídlo majitele Suchdola Jana Keruňka, zvaného Jednooký ze Suchdola. Ve 20. letech 16. století se stali majiteli Suchdola Budovcové z Budova. Poplužní dvůr je doložen až za dalších majitelů, jimiž byli Tetaurové z Tetova. V roce 1557 veškerý majetek postoupili Tetaurové Ctiborovi Sluzskému z Chlumu a na Tuchoměřicích. Tomuto rodu patřila ves několik desetiletí.

Na Brandejsově statku se natáčel seriál *Byli jednou dva písaři* – a od té doby hlavní budova chátrá... (foto autor)

Před třicetiletou válkou tvořila dvůr samostatná obytná část ve tvaru písmene U. V západním křídle byl již pivovar, písemně doložený je až roku 1648. Po smrti Adama Sluzského z Chlumu roku 1617 se vedly spory o statek a došlo k jeho zadlužení. Již zmíněného roku 1648 zakoupil zpustlý suchdolský dvůr kancléř knížete Lichtenštejna Jakub Roden z Hyrcenova, který jej pronajal Danielu Štěpánovi Oriesovi na Kolči. Ories zvelebil statek natolik, že mu nakonec Roden

zůstal ještě dlužen. Za působení Oriese byl pivovar rozšířen do severního křídla, které bylo zvýšeno o patro. Od Rodena koupil prosperující dvůr roku 1678 Jan Kašpar Proy z Kaiselbergu a Findensteinu, který jej obratem prodal benediktinskému klášteru v Emauzích.

Benediktini si statek podrželi celých 250 let. Zpočátku pronajali Suchdol Václavu Vojtěchovi hraběti ze Šternberka, ale již po čtyřech letech došlo ke zrušení nájemní smlouvy a benediktini hospodařili od té doby na statku sami. Při tragickém požáru v roce 1822 uhořely dvě správcovy sestry a shořel veškerý nábytek. Statek byl obnoven do klasicistní podoby v letech 1822–24 podle projektu Karla Pollaka. Od roku 1834 byl rekonstruovaný statek zase pronajmáván. V letech 1846–66 zde opět hospodařili benediktini a v této době byl zrušen i pivovar. Stalo se tak potom, co mniši v klášteře po požití piva uvařeného ze sanytrové vody onemocněli.

Statek dostal svůj název po rodině Brandejsů, která se zde usídlila v nájmu na třicet let. Za Brandejsů se stal statek kulturním centrem kraje. Jezdili sem čeští umělci Brožík, Ženíšek, Myslbek a další. Mikoláš Aleš tu dokonce v sedmdesátých letech 19. století strávil tři roky a vytvořil většinu svých olejů. Po odchodu Brandejsů se zde střídali nájemci, na konci třicátých let 20. století se stala majitelkou dvora Občanská záložna v Poděbradech, od roku 1968 je operativním správcem statku Vysoká škola zemědělská. V roce 1978 byl Brandejsův statek zapsán do seznamu památkově chráněných staveb.

BRANICKÝ PIVOVAR viz SPOLEČENSKÝ PIVOVAR PRAŽSKÝCH SLÁDKŮ

BŘEVNOV – pivovar při benediktinském arciděkanství u sv. Markéty v Břevnově byl v českém pivovarnictví zcela výjimečný tím, že se zde vařilo pivo téměř tisíc let. Klášter založili druhý pražský biskup sv. Vojtěch a český kníže Boleslav II. roku 993. Podle tradice měli oba fundátoři sen, v němž spatřili v hlubokém lese jelena pijícího ze studánky, na jejíž hladině plavala větev se třemi suký. Druhého dne se oba nezávisle na sobě vydali k prameni Brusnice a spatřili jelena, který se chtěl napít ze studánky, ale bránilo mu v tom břevno. Sv. Vojtěch překážku odstranil a ze studánky vytryskl mocný pramen. Ve 13. století byl nad pramenem postaven gotický pavilon, ve 14. století se dostalo břevno – ostrev – do klášterního znaku. V letech 1724–26 zde Kilián Ignác Dienenhofer vystavěl dnešní pavilon zvaný Vojtěška. Nedaleko od pramene pak vznikl vlastní klášter, který obsadili mniši z římského Aventina, které sem přivedl sv. Vojtěch. Prvním opatem byl ustanoven Anastáz. Původně dřevěné stavby byly v Břevnově do roku 1089 postupně nahrazeny celým komplexem románských budov. Hospodářské a výrobní objekty byly umístěny po obvodu kláštera. Lze předpokládat, že součástí hospodářských budov byl pivovar již krát-